

Gooise natuuragenda 2020-2025

Blijvend verbonden met de Gooise natuur

Voorwoord

Dit is de eerste Gooise natuuragenda. Deze agenda staat in het teken van blijvende verbinding. Tussen alle partijen die betrokken zijn bij de Gooise natuur, maar ook tussen natuurgebieden, tussen mens en natuur, tussen heden en verleden, maar ook tussen natuur en opgaven die hier mee op gespannen voet kunnen staan, zoals recreatie, mobiliteit en toegankelijkheid. In de agenda worden lopende initiatieven verbonden en nieuwe geïnitieerd die bijdragen aan een nog betere verbondenheid in brede zin.

De Gooise Natuuragenda is een uitvloeisel van de intentieovereenkomst Gooise natuur van 20 januari 2020 die de Gooise gemeenten, provincie Noord-Holland en gemeente Amsterdam zijn overeengekomen. Aanleiding was de wens van Noord-Holland en Amsterdam om niet langer participant te zijn van het Goois Natuur Reservaat. De Gooise Natuuragenda is de uiting van de intentie om de natuur in het Gooi te behouden en te versterken, om op een nieuwe manier samen te werken aan een zo gezond mogelijk ecosysteem in het Gooi. Een systeem dat zowel als natuursysteem en op het niveau van bestuurlijk commitment verbonden is met de bredere omgeving. Alle partijen erkennen daarbij de blijvende waarde van de Gooise natuur, die in de intentieverklaring worden benoemd: natuur/biodiversiteit, landschap, aardkunde en erfgoed, recreatie en beleving, schone omgeving. Daar past bij dat genoemde partijen zich uitspreken tegen versterking van de Gooise natuur door wegen en bebouwing.

Het voorgenomen uittreden van gemeente Amsterdam en provincie Noord-Holland als participant van het Goois Natuurreservaat betekent daarom niet het eind van de betrokkenheid bij de Gooise Natuur. Iedere 5 jaar wordt een Gooise natuuragenda vastgesteld met acties die bijdragen aan de waarden van de Gooise natuur.

Amsterdam en de Gooise gemeenten zijn condities van uittreding overeengekomen; met Noord-Holland zijn er nog stappen te zetten. De Gooise natuuragenda wordt daarom op een later moment - als de overeenstemming er wel is - met de provincie als cruciale belanghebbende ondertekent.

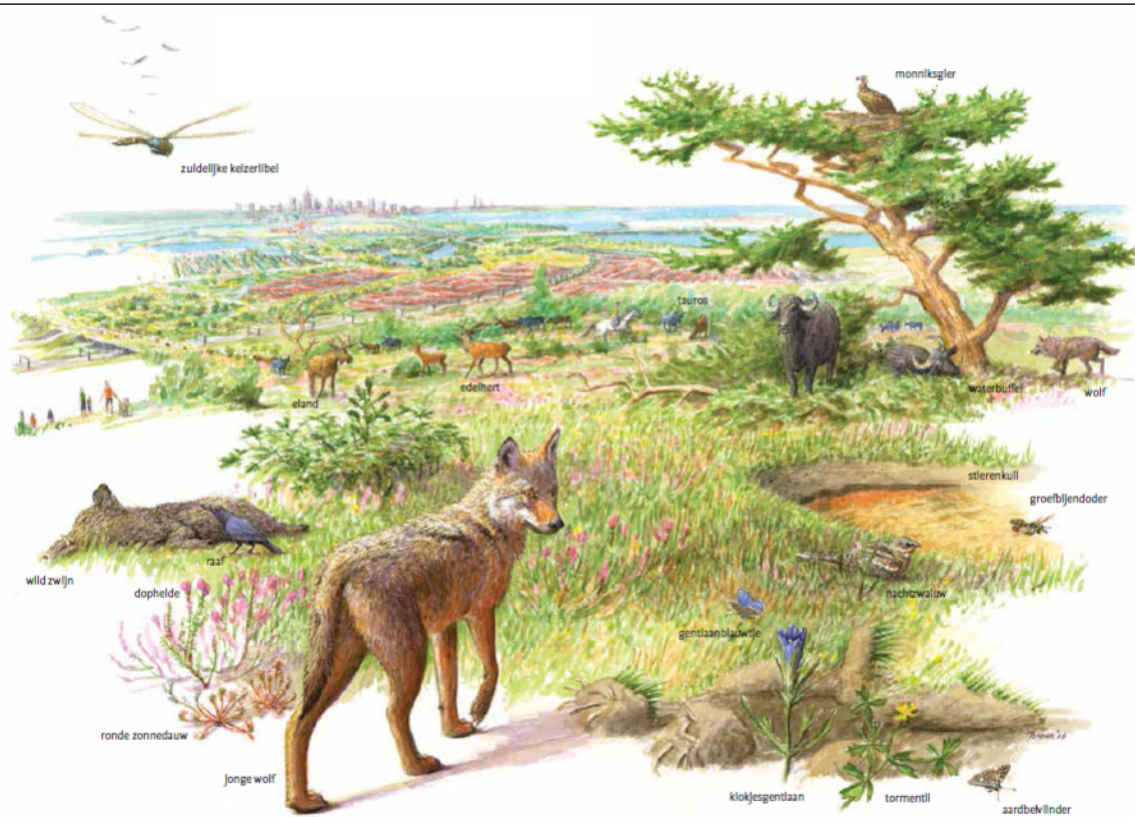
PM aanvulling en ondertekening

Leeswijzer

De agenda is geordend in hoofdstukken naar de verschillende wijze van het zoeken naar verbinding. Ieder hoofdstuk wordt ingeleid met een korte toelichting. Daarbij is benoemd naar welke waarde uit de intentieverklaring de acties bijdragen. Bij iedere actie is benoemd waar deze bij aansluiten en welke partij trekker is. Tenslotte is de agenda in de omkaderde teksten voorzien van extra toelichting en context.

Inspiratie

Bij het opstellen van deze agenda hebben we ons mede laten inspireren door het document 'Een groene Gooi naar de toekomst' van ARK natuurontwikkeling. Het inspiratiedocument toont mogelijkheden om de natuur van het Gooi te versterken en toekomstbestendig te maken. Dit document is een regionale uitwerking van het rapport Natuurdroom 2050, wat voor de omgevingsvisie NH2050 is gemaakt.

ARK ziet prachtige kansen om het Gooi en de Vechtstreek robuuster en toekomstbestendiger te maken. Door de landschappen van het Gooi en omgeving beter met elkaar te verbinden en zo de stromen van water, voedingsstoffen en dieren en planten weer op gang te brengen. Maar ook door de bewoners en andere bezoekers meer bij het landschap te betrekken.

In de wisselwerking tussen de hoge, droge gronden invloed en de natte, lage gronden liggen kansen om het 'dna' van ieder gebied - de bijzondere eigenschappen - in deze gradiënt optimaal tot expressie te laten komen.

De eeuwenlang opgebouwde contrasten tussen de voedselarme en voedselrijke bodems kunnen elkaar nu juist kunnen versterken. En de inzet van sleutelsoorten zoals grote grazers kan bijdragen aan het weer tot leven wekken van deze stromen. Het laten vervagen van de harde grens tussen stad en natuur maakt het Gooi een nog aangenamere plek wordt om te wonen en te verblijven.

Opgaven voor de Gooise Natuur

In de intentieovereenkomst constateren de Partijen ook dat het behoud van de Gooise Natuur niet zonder meer een gegeven is. Er worden een aantal bedreigingen en vraagstukken benoemd.

Druk op de ruimte

De ligging in de Randstad geeft een permanente druk op de ruimte door verstedelijking (wonen, werken, mobiliteit) en recreatie. Ook opgaven zoals energieopwekking vragen om ruimte. Dit is een punt van zorg voor de toekomst van de unieke landschappelijke kwaliteiten. In deze context moeten we blijven kiezen om de natuurgebieden niet verder aan te tasten.

Beheer en investeringen in het landschap

De kosten en baten van natuur en landschap komen niet altijd op dezelfde plek terecht. Voor het GNR hebben Partijen de toekomst geborgd. In andere gebieden hebben beheerders niet zonder meer voldoende middelen voor investeringen en beheer, bijvoorbeeld voor recreatieve voorziening waar een toenemende vraag naar is.

Biodiversiteit en stikstof

De biodiversiteit in de Gooise natuurgebieden staat zwaar onder druk als gevolg van verdroging, vermesting en verzuring. Dit komt onder meer door een te hoge stikstofdepositie door o.a. landbouw en wegverkeer. Dit heeft negatieve effecten, zoals een sterke afname van het aantal insecten en daarmee op de hele voedselketen natuur. Het Gooi heeft geen Natura 2000 status en het daarbij behorende juridisch kader. Desalniettemin heeft de Gooise Natuur baat bij het dalen van de hoeveelheid stikstof en is dit relevant om de natuurdoelstellingen te behalen.

Voldoende en schoon (grond)water

De Gooise stuwwal neemt water op, wat door de zandlagen op een natuurlijke manier gezuiverd wordt. Dit schone water komt als kwel op in nabijgelegen natuurgebieden in Eemland en Vechtstreek, die hier van afhankelijk zijn. Ook zorgt dit voor goed te winnen drinkwater.

De klimaatverandering zet dit natuurlijke systeem steeds verder onder druk. Zeker in periodes van droogte dreigt watertekort en een te lage grondwaterstand. Daarnaast neemt ook de behoefte aan drinkwater toe.

1. Blijvende verbinding tussen de partijen

De Gooise natuur is het waard om beschermd te worden. Dit vraagt ook om beleidsmatige bescherming. Ook tegen externe druk, zoals het aanleggen van wegen door natuurgebieden. Ook het bovenregionale schaalniveau is daarbij belangrijk. Daarom stemmen we bestuurlijk af en voeren we gezamenlijke lobby.

Deze acties dragen bij aan deze waarden uit de intentieverklaring:

- We onderkennen dat de Gooise natuur bijzonder en uniek is door de diversiteit aan natuurtypen zoals bossen, droge en natte heide, stuifzanden, akkers en graslanden en door de ligging in de directe omgeving van de 6 Gooise woonkernen met ca. 200.000 inwoners.
- We vinden het landschap in het Gooi belangrijk en van grote waarde en zetten ons in voor de bescherming ervan.

1.1 Bestuurlijke betrokkenheid

Er is een (beoogd) bestuurlijk gremium waar Partijen op bestuurlijk niveau zijn vertegenwoordigd. In dit gremium wordt de voortgang van deze agenda bewaakt en vindt afstemming plaats over strategische onderwerpen aangaande landschap, natuur en reactie. Bij voorkeur wordt aangesloten op een bestaand gremium, hierbij wordt gedacht aan de stuurgroep Gooi en Vechtstreek.

Sluit aan bij: Stuurgroep Gooi en Vechtstreek

Actiehouder(s): Regio Gooi en Vechtstreek (secretariaat stuurgroep Gooi en Vechtstreek?)

1.2 Beleidsmatige bescherming

Gemeenten nemen het behoud van de waarden van het landschap in het Gooi op in omgevingsvisies en omgevingsplannen. De provincie Noord-Holland borgt deze waarden in de omgevingsverordening en de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

Sluit aan bij: implementatie Omgevingswet: omgevingsvisies, omgevingsverordening, omgevingsplan

Actiehouder(s): Gooise gemeenten, provincie

1.3 Krachtige gezamenlijke lobby

Het belang bij behoud en versterking van de unieke kwaliteiten van de Gooise natuur wordt door partijen uitgedragen in het verband van de Metropoolregio Amsterdam en bij het Rijk. Daarbij is ook aandacht voor omgevingsfactoren.

Provincie Noord-Holland en Amsterdam spreken hierbij (nogmaals) uit geen voorstander te zijn van nieuwe doorsnijdingen met wegen of het bebouwen van de Gooise Natuur.

Specifieke onderwerpen waar partijen voor pleiten zijn:

- Bevorderen en verbetering van het openbaar vervoer, met name versterking van de Gooilijn, en de aansluiting daarop zodat druk op het wegennet, en daarmee capaciteitsuitbreiding in of door het landschap, wordt opgevangen.
- Bovenregionale natuurverbindingen aanleggen en versterken tussen Gooi en de Heuvelrug, het Eemland, Flevoland en Vechtstreek.
- Het nemen van verantwoordelijkheid van het Rijk voor landschapsbehoud en de beheerlasten van met name de recreatieve voorzieningen.

Sluit aan bij: Programma Metropolitain Landschap, Verstedelijkingsstrategie MRA, Omgevingsagenda Noordwest Nederland, Samenwerking Gooicorridor, Samen bouwen aan Bereikbaarheid,.

Actiehouder(s): provincie Noord-Holland, Amsterdam, Gooise gemeenten

2. Verbinding tussen natuurgebieden

Er is in het belang van de flora en de fauna sterk geïnvesteerd in het opheffen van barrières, in natuurverbindingen en natuurkwaliteit. We gaan hiermee door in het belang van het duurzaam robuust maken van het natuurgebied, als onderdeel van de Heuvelrug.

Deze acties dragen bij aan deze waarden uit intentieverklaring:

- We realiseren het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in het Gooi en sluiten dit aan op het NNN in de omringende gebieden.

2.1 Afronding Groene Schakel

De Groene Schakel wordt afgerond door de aanleg van de natuurbruggen Anna's Hoeve en Westerheide.

Sluit aan bij: realisatie Natuurbruggen Anna's Hoeve (in uitvoering) en Westerheide (in ontwerpproces).
Actiehouder(s): provincie Noord-Holland

2.2 Plan voor ontsnipperingsmaatregelen lokale wegen

Met de grote ecoducten uit het project Groene Schakel zijn de verbindingen over de Rijks- en provinciale wegen gerealiseerd in het Gooi. Op het lagere schaalniveau, met name bij lokale wegen, is er nog geen samenhangend plan ontwikkeld. Dat gaan we de komende jaren maken. De gemeente Amsterdam heeft ervaring met een gemeentelijk ontsnipperingsprogramma en ook bij de provincie is veel kennis aanwezig.

Sluit aan bij: herinrichting lokale wegen (bijvoorbeeld Utrechtseweg), Groene Schakel
Actiehouder(s): pm

2.3 Strategie voor de overgangsgebieden tussen stuwwal en veengebied

De natuur op de stuwwal heeft een sterke relatie met het omliggende veengebied. Op de flanken van de stuwwal liggen overgangsgebieden met ondiepe kwel tussen zand en veen met kansen voor verbetering van de biodiversiteit. Deze zones staan echter ook onder druk en het ontbreken van een strategie kan leiden tot verrommeling.

In deze agenda focussen we ons op de oostflank van het Gooi, tussen de dorpen Laren, Blaricum, Huizen en de A27. Hier ontwikkelen een strategie waarin we nieuwe betekenis geven aan dit gebied door het verbinden met de natuur in de omgeving, het benutten van de kwelstromen en het versterken van cultureel erfgoed als de Gooyersgracht.

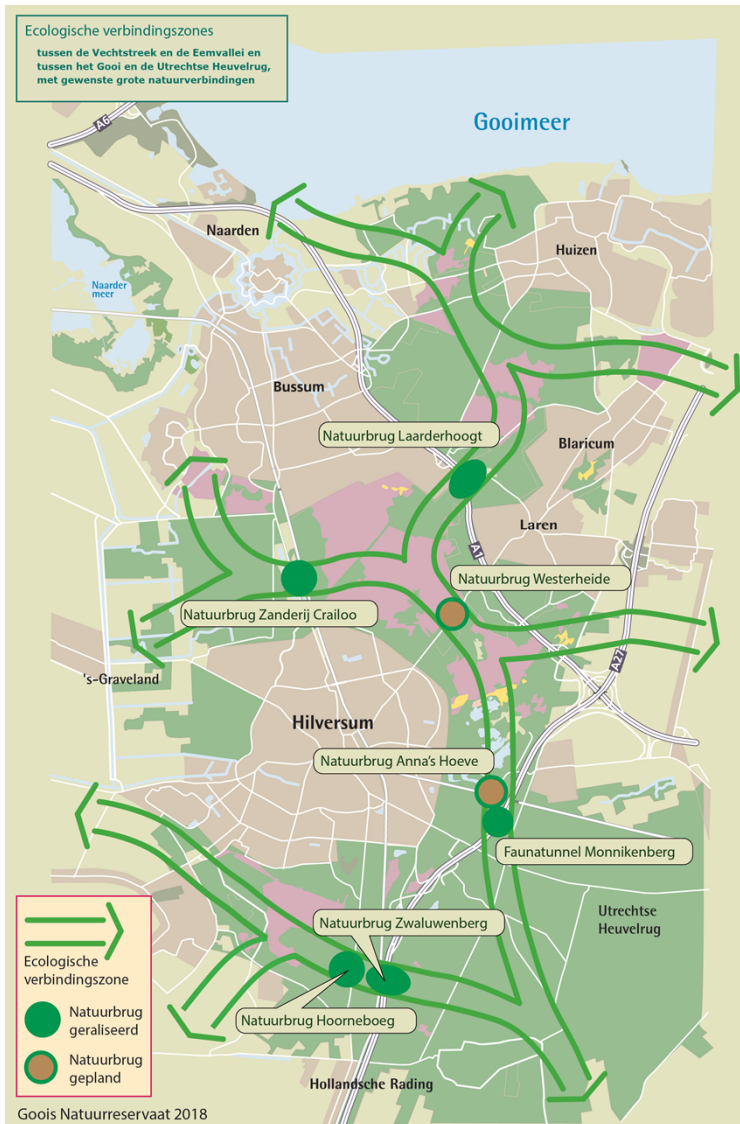
Sluit aan bij: project Gooyersgracht, versterken verbindingen Blaricum.
Actiehouder(s): gemeenten Laren en Blaricum

Een voorbeeld van een soort die baat heeft bij overgangen in het landschap is de heikikker (Rana Arvalis). De heikikker (Rana arvalis) is een middelgrote kikker, ze kunnen 8 cm groot worden. In de paartijd kleuren mannetjes licht- tot fel blauw. Deze kleur is maar enkele dagen aanwezig. De heikikker heeft een zeer duidelijke voorkeur voor de landschapstypen heide, hoogveen, laagveen en halfnatuurlijk grasland. Het is daarom typisch een soort die het goed kan doen op een overgang tussen zand en veen.

Het belang van natuurverbindingen

Natuur gaat over bestuurlijke grenzen heen en heeft baat bij verbindingen op grotere ruimtelijke schaal. Door het laten aansluiten van de populaties wilde dieren van het Gooi op andere natuurgebieden verrijken en versterken we de natuur. Er kunnen ook grotere, aaneengesloten begrazingseenheden worden ontwikkeld die het beheer vereenvoudigen.

Met het project Groene Schakel zijn diverse gebieden met elkaar verbonden door verbindingen over/onder rijks- en provinciale wegen. Groene Schakel is een initiatief van de provincie Noord-Holland, het Goois Natuurreservaat, de gemeenten Hilversum en Laren, ProRail en Rijkswaterstaat. Zo zorgen de natuurbruggen bij Zanderij Crailoo, Laarderhoogt, Hoorneboeg en Zwaluwenberg dat dieren op verschillende plaatsen al veilig kunnen oversteken.

Eind 2018 is onder de A27 een faunatunnel geopend: sporenonderzoek laat zien dat daar goed gebruik van wordt gemaakt. Een klein stukje verder wordt binnenkort de natuurbrug Anna's Hoeve gebouwd. Die brug overkluist straks in 1 keer de bestaande spoorlijn, de toekomstige HOV-busbaan, een fietspad en de verlegde Weg over Anna's Hoeve. Daarnaast wordt een verbinding bij de Westerheide gemaakt zodat de N525 geen barrière meer vormt.

Er zijn vele diersoorten die van deze verbindingen gebruik maken. Zoals de vos, das, ree, eekhoorn, egel, hermelijn, haas, konijn en allerlei soorten muizen. Wie weet kunnen er op termijn nieuwe soorten het gebied bereiken, zoals herten.

Op het niveau van lokale wegen ontbreken vaak nog ecopassages. Wegonderhoud of het aanleggen van nieuwe kabels of maatregelen voor de energiestrategie zijn kansen om dit ook te doen. Kleinere soorten als egel, wezel, boommarter, muizen, kikkers, padden, ringslang en hagedissen zoals levendbarende hagedis en hazelworm kunnen hiervan profiteren. Ook deze verbindingen kunnen bijdragen aan een robuuster systeem.

3. Verbinding tussen verleden, heden en toekomst

De beste bescherming van natuur en erfgoed is het bewustzijn bij de mens. Over de Gooise natuur zijn vele verhalen te vertellen en te zien. Wij willen hier meer op inzetten.

Deze acties dragen bij aan deze waarden uit intentieverklaring:

- We behouden en beheren de aardkundige en cultuurhistorische elementen en archeologische monumenten zorgvuldig zodat de ontstaansgeschiedenis en het gebruik van mens van het landschap door de eeuwen heen bewaard en afleesbaar blijft.
- We vergroten de bekendheid van deze hoge aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden van het Gooi.

3.1 Natuur- en milieueducatie

Kennis van de natuur draagt bij aan de waardering en betrokkenheid bij de eigen omgeving. Natuur en milieueducatie kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Dit willen we de komende periode versterken. Dat kan bijvoorbeeld door:

- Het bestaande instituut versterken. Dat betekent in gesprek gaan met huidige educatieorganisaties en investeren in hun werk.
- Samenwerking zoeken met platform Groen Kapitaal van de provincie Noord Holland en onderlinge samenwerking Gooise en Amsterdamse organisaties initiëren.
- Het onderwijs zelf inzetten voor deze doelen.
- We kunnen burgerinitiatieven ondersteunen en hiervoor de infrastructuur ontwikkelen.

De componenten 'beleven en doen' zijn nodig om de kennis de kans te geven in te dalen. We proberen bij natuur- en milieueducatie een laagdrempelige connectie te maken met de milieuthema's van dit moment (klimaat, verdroging, versnippering, stikstof, exoten, insectensterfte) en de acties uit deze agenda.

Sluit aan bij: motie gemeenteraad Amsterdam inzake natuur- en milieueducatie, platform Groen Kapitaal (provincie Noord-Holland)

Actiehouder(s): gemeente Amsterdam, Gooise gemeenten.

3.2 Historisch element beter zichtbaar

We streven ernaar om gedurende de looptijd van deze agenda een aardkundig-, cultuurhistorisch of archeologisch element beter zichtbaar te maken. Daarbij zoeken we naar element dat iets vertelt over de gedeelde geschiedenis met Amsterdam.

Bij de strategie voor oostflank van het Gooi wordt aandacht besteed aan de cultuurhistorische betekenis van de Gooyersgracht (actie 2.3).

Sluit aan bij: project Gooyersgracht

Actiehouder(s): afhankelijk van gekozen element

Gooiersgracht, verleden en heden

4. Verbinding tussen mens en natuur

De Gooise natuur is ook een belangrijk recreatiegebied. Met respect voor de natuur is het openbare karakter vanaf de start van het Goois Natuurreservaat uitgangspunt geweest. We willen de ontsluiting van de natuur daarom bevorderen.

Deze acties dragen bij aan deze waarden uit intentieverklaring:

- De toegankelijkheid van de Gooise natuur is belangrijk, daarbij streven we naar een balans tussen natuurbeleving (rust, stilte, illusielandchap) en het bieden van goede voorzieningen aan bezoekers gericht op natuurbeleving, sport en recreatie voor jong en oud in een gezonde, natuurlijke omgeving.

4.1 Ontsluiting met openbaar vervoer

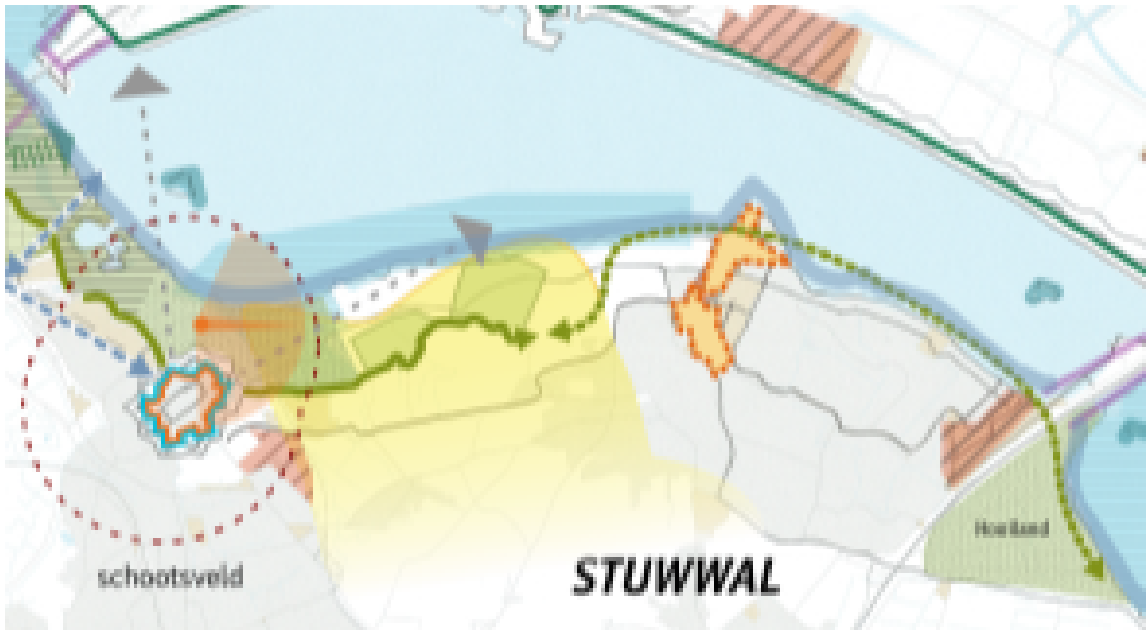
Partijen bevorderen de ontsluiting van het landschap vanuit stations en andere OV-knooppunten. Binnen de periode van deze agenda worden in het bijzonder kansen gezien voor de ontwikkeling van station Bussum-Zuid als 'buitenpoort'. We streven ernaar om binnen de periode van deze agenda hier realisatieafspraken over te maken.

Sluit aan bij: ontwikkeling Buitenpoort Bussum-Zuid
Actiehouder(s): provincie Noord-Holland (in verband MRA)

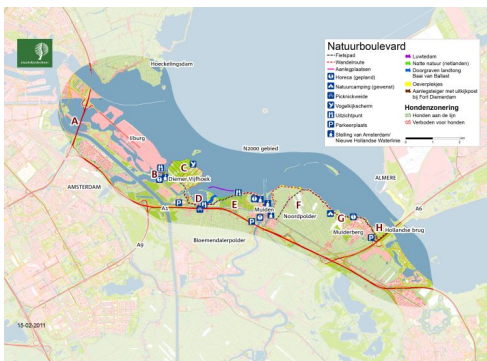
4.2 Symbool van blijvende verbinding: doortrekken van de Natuurboulevard

Om de blijvende verbinding met Amsterdam en betrokkenheid van provincie Noord-Holland bij de natuur in het Gooi te benadrukken, streven partijen naar het doortrekken van de (thematiek van de) Natuurboulevard tussen Naarden, Huizen en Blaricum. Deze route zorgt voor een zichtbare ecologische- en recreatieve verbinding en laat zien dat de Gooise natuur onderdeel is van een breder natuurlijk- en recreatief netwerk. In groter verband loopt hier ook de Zuiderzeeroute.

Sluit aan bij: Natuurboulevard, LF-Zuiderzeeroute, kustvisie Huizen, kustvisie Gooise Meren
Actiehouder(s): PM

De Natuurboulevard

De huidige Natuurboulevard is een doorgaande ecologische en recreatieve verbinding tussen Amsterdam en Muiderberg en is aangelegd als onderdeel van de Groene Uitweg. Er is onder meer een fietspad over de zeedijk aangelegd en er zijn ecologische en recreatieve voorzieningen gemaakt.

Doortrekken van de Natuurboulevard

Ook in het verlengde van de natuurboulevard zou het om ecologische en recreatieve voorzieningen moeten gaan. Dat kan al door eenvoudige maatregelen als het beter bewegwijzeren van de fietsroutes van het natuur- en recreatiegebied Naarderbos via Naarden naar Huizen.

Bij de versterking van ecologie kan worden gedacht aan de levendbarende hagedis (zootoca vivipara).

De levendbarende hagedis is een relatief kleine soort met een maximale totale lengte van 18 cm. De grondkleur is bruin, met soms een groenige of rossig bronsachtige glans.

De ooit zo algemene hagedis kent een sterke achteruitgang in Nederland, maar ook in andere delen van Europa. Hij komt voor op de heide, maar vroeger ook langs de zeedijk naar Amsterdam.

5. Verbinding tussen natuur en andere beleidsdoelstellingen

Het natuurschoon is niet de enige kwaliteit van het gebied. In de intentieverklaring is ook benoemd dat de functie van de stuwwal voor natuurlijke zuivering van water, het opslaan van CO₂ door bomen en het zorgen voor verkoeling van groen ook van waarde is. Daarom zetten we ook in op het samenbrengen van meerdere beleidsdoelstellingen.

Deze acties dragen bij aan deze waarden uit intentieverklaring:

- We dragen zorg voor het behoud van de infiltratie- en bronfunctie voor water in de bodem van de Gooise natuur. Zodat er voldoende schoon grondwater blijft voor de natuur in het Gooi en als drinkwater voor de inwoners en omwonenden van het Gooi. Het Gooi 'levert' ook kwelwater van hoge kwaliteit aan de omgeving, waaronder N2000 gebieden in de Vechtstreek.
- We dragen zorg voor het behoud van de bufferfunctie van de Gooise natuur tegen klimaatverandering. Zo neemt de vegetatie CO₂ op en geeft verkoeling in warme periodes.
- We streven naar een bij de natuur passende goede milieukwaliteit van bodem, grond- en lucht en zetten o.a. in op verbetering van de luchtkwaliteit, waardoor de depositie van stikstof vermindert.

5.1 Strategie voor grondwater

Het watersysteem is van groot belang voor de natuur in het Gooi, zeker droogte wordt een steeds groter probleem. Dit is een complex vraagstuk met diverse aspecten die een rol spelen, zoals drinkwaterwinning, bemaling in naastgelegen polders, mate van infiltratie. Partijen ontwikkelen hier een strategie voor. Dit is een opgave die ook in verband van de Verstedelijkingsstrategie MRA een rol moet spelen. Daarbij kijken we ook naar concrete acties, zoals een variant op Rainproof Amsterdam.

Sluit aan bij: Resilience by Design (MRA), Verstedelijkingsstrategie MRA, watermanagementplan Gemeente Hilversum 2021-2026

Actiehouder(s): Gooise gemeenten i.s.m. waterschap Amstel, Gooi en Vecht

5.2 Samenwerking bossenstrategie

Partijen werken samen om invulling te geven aan de bossenstrategie en zoeken naar plekken (ook binnen de kern) om bomen te planten.

Partijen doen een pilot met vervangen van aangeplante naaldbossen naar een meer divers bos met loofbomen. De verwachting is dat loofbomen zorgen voor meer kansen voor biodiversiteit, minder water gebruiken en daarom weerbaarder zijn tegen klimaatverandering en een aantrekkelijker landschapsbeeld opleveren.

Sluit aan bij: ontwikkeling bossenstrategie

Actiehouder(s): Gooise gemeenten, provincie, Goois Natuurreservaat

5.3 Inzicht in stikstofdepositie

Partijen zijn zich bewust dat depositie van stikstof negatieve invloed heeft op de biodiversiteit op de stuwwal, ook al is dit geen Natura 2000-gebied. De komende jaren willen we ook voor de natuur op de stuwwal in beeld krijgen wat de belasting van stikstof is en wat maatregelen zijn om dit te verminderen. Bij de aanpak van de stikstofdepositie op de nabijgelegen Natura 2000-gebieden kunnen dan ook de effecten op de Gooise Natuur in beeld gebracht worden.

Sluit aan bij: onderzoek Goois Natuurreservaat

Actiehouder(s): provincie Noord-Holland

5.4 Grondwaterverontreiniging

Provincie en Gooise gemeenten zetten de samenwerking in het kader van grondwaterverontreiniging door.

Sluit aan bij: bestaande samenwerking

Actiehouder(s): provincie Noord-Holland, Gooise gemeenten

5.5 Meer natuur in de kern.

Partijen delen ervaringen op het gebied van natuurinclusief bouwen en meer groen in de kernen, bijvoorbeeld via het netwerk Groen Kapitaal.

Sluit aan bij: Groenbeleidsplan Hilversum 2030 en Programma Groen Hilversum (in wording);

Natuurinclusief Bouwen Hilversum (in wording), Operatie Steenbreek

Actiehouder(s): gemeente Hilversum

Bijlagen:

- Intentieverklaring Gooise Natuur (1)
- Een groene Gooi naar de toekomst, ARK 2020 (2)